

Fångstgropar

Under sommaren 1976 gjorde författaren med benägen hjälp av jägare och skogskarlar en inventering av fångstgroparna inom Björna socken. Resultatet blev följande:

Söder om Uttersjö by	c:a	10	gropar
raserade genom vägbygge			
På Hundsjö skog		1	»
SV om sjön Trehörningen		2	»
Vid »Kalle-torpet» i Trehörningen		2	»
Vid Skorvtjärnarna, Hällsvedjan		2	»
Intill Mörtsjö rågång		1	»
Wolmsjöområdet, Peresjö, på flera platser	»	5	»
raserade genom vägbygge			
Vid Rödtjärnbäcken – mellan Björnaskallhällarna och Skalsmyrberget	»	4	»
Runt Nybyn	»	6	»
Björnsvedjan i Björna by	»	2	»
Vi Bosvartberget å Mattarbodums skog		1	»
På Mattiskammen, Nyliden		7	»
Öster om småtjärnarna i Nyliden	»	5	»
Efter Dagslåttkammen i Nyliden	»	5	»
Vid Sektensjöarna på Hemlings skog	»	5	»

På Vacksundsmon mellan Korsbyn och Studsviken	c:a	60	gropar
Vid Stenbitforsen i Flärkån	»	3	»
Mellan Gamm-Brånaberget och Flärkån	»	8	»
Efter Lockståån	»	5	»
Väster om byn Locksta	»	5	»
Högåsen	»	2	»
Vid Lappforsen i Gide älv	»	5	»
Vid Stennässelet i Gide älv	»	3	»
Mellan Aspsäle och Enkullen	»	3	»
På Stavarsjö skog på ett flertal platser på byaskogen	»	20	»
Lilltratten i Remmarn		7	»
Väster om Bergsjön	»	1	»

Säkert har antalet varit vida större, ty under de århundraden, som förflutit sedan de användes, har många rasat igen. Mossor, lavar, buskar och träd har växt upp och dött, varför groparna blivit allt grundare med tiden. Där det nu endast finns en eller annan grop, kan det en gång i tiden ha funnits ett helt litet system. Fortfarande finns det mindre system, och det kan givetvis finnas många oupptäckta gropar – socknen är stor. Lika säkert är att gropar och grop-system kan finnas i angränsande socknar, ty fångstmetoden var allmän över hela landet i forna tider.

Hur gamla är nu dessa gropar, vilka grävde dem och vad användes groparna till för slags fångst? Det är frågor, som inställer sig. Den muntliga traditionen lämnar få vittnesbörd, och så länge groparna ej vetenskapligt undersökts, kan svaret på frågorna endast bli antaganden, vilka i och för sig bygger på undersökningar från andra områden.

Groparna är av olika format, både runda och ovala, de runda med en diameter av 2–3 meter, och de ovala 3–5 meter långa. Groparna torde ha varit c:a två meter djupa, f. n. är djupet c:a 1,5 meter. I de flesta fall har de grävts dels på lämpliga pass, där storviltet brukade vistas och färdas, dels där markförhållandena var särskilt lämpade för grävning, t. ex. på moland och i grusbackar, ty de människor, som grävde groparna, hade endast primitiva redskap till sitt förfogande.

Befolkningen kallar dessa gropar för älg- eller björngropar. Endast på tre ställen finns sägner om att groparna fordom använts för vild-

Fångstgrop på Flärkäkammen intill Stenbitforsen i Flärkån. Diligensförare Pelle Wiklund står i gropan. Här skall ha funnits fångstarmar enligt Rickard Wiklund, Locksta.

rensjakt. Detta gäller groparna söder om Uttersjön, där bonden Johan Johansson, f. 1834, d. 1906, berättade för sina efterkommande, att han i sin ungdom hört av de gamle, att groparna långt tillbaka hade använts bl. a. för fångst av vildren. Om det stora gropsystemet på Vacksundsmon går det sägner bland vilheminallappar, att där skulle vildren ha jagats. Bl. a. berättade lappen Kristoffer (Kerstop) Jonsson, en broder till den förutnämnde Sjul Jonsson, att de gamle berättat om dylika jakter i Lockstaområdet. Den tredje sägner har 70-åriga Rickard Wiklund i Locksta berättat för författaren. Herr Wiklund, som är född och uppvuxen i Studsviken, erinrar sig, att han som liten pojke följde sin farfar Nils Olof Wiklund, f. 1848, d. 1920, efter ett hölass från slätterängarna efter Flärkån. De körde gamla Remmarvägen, och när de körde förbi fångstgroparna vid Stenbitforsen, berättade farfadern, att hans förfäder om talat, att längre tillbaka i tiden hade dessa gropar använts vid vildrensjakt. I Rickard Wiklunds barndom fanns rester av hagar, vilka ledde fram till groparna. Dessa fångstarmar eller stängsel hade be-

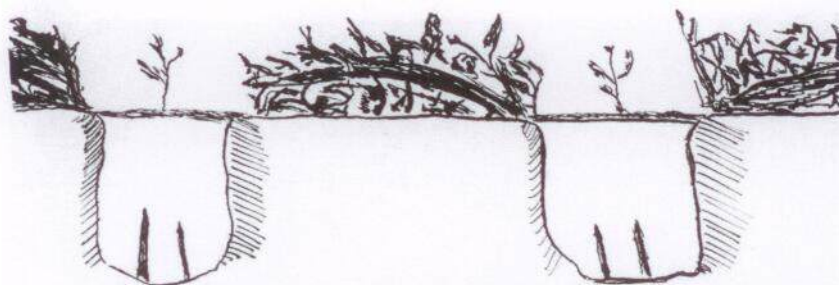

Björngrop på kullen Björnebacke norr om berget Lilltratten i Remmarn. Albin Olsson och Albert Norberg har krupit ner i gropen.

stått av fälld skog och ris. Vid de besök författaren gjort på platsen har inga rester av stängslen återfunnits, ty området avverkades för några årtionden sedan. I en av groparna fanns en grov tallstubbe, så nog är det länge sedan den gropen användes för vildrensfångst.

Beträffande björngropar är det belagt, att nybyggaren Abraham Tomasson-Kruskopp i Nybyn i början på 1800-talet tog flera björnar i gropar runt byn. Typiska björngropar, runda och c:a 2,5 meter i diameter, finns överst på intilliggande mindre kullar på norra sidan av berget Lilltratten c:a 400 meter nordväst om Tjärnmyren och c:a fyra km väster om Remmarbyn. Kullarna bär också det typiska namnet Björnebacke. Groparna täcktes med slanor och ris, och betet var fastsatt på en slana under riset, och i botten fanns spetsade pålar. När björnen kom upp på kullen, kände han vittring av agnet, och då han närmade sig det, ramlade han ner i gropen och blev spetsad på pålarna.

Det är väl bekant bland älgjägare liksom bland de björnjägare författaren lärde känna i Jokkmokk, att båda dessa djurarter ha för vana att bege sig upp på höjder, där utsikten är fri. En björnjägare berättade, att han spårat en björn en hel dag. Till slut kom jägaren

Vanligen byggdes en hage av träd, ris och kvistar mellan groparna, varvid vildrenen tog vägen genom den förrådiska öppningen och ramlade ner i gropen.

fram till en kulle, varifrån björnen tydligen legat en lång stund och iakttagit honom.

Om björnfångst på Björnebacke finns inga sägner, och då flerhundraåriga träd växt i groparna, användes de nog för fångst före Remmarbyns tillkomst för c:a 225 år sedan. Vilka jägarna var är naturligtvis en gissning – lappar, jägare från bondebygden eller jägarfolket i äldre tider? Mera därom senare. Groparna på Björnebacke är c:a 1,7 meter djupa trots att de rasat igen.

Typiska är älggroparna på Mattiskammen intill Nyliden. De är större än björngroparna, upp till fem meter långa. De ligger på en strategiskt lämplig plats uppe på kammen (åsen) c:a 100 meter från Gide älv. På östra och södra sidan begränsas kammen av en myr. När älgarna skulle till och från älven, passerade de med säkerhet kammen, och om lyckan var gropgrävorna bevågen, så kunde bytet bli en älg. I vanliga fall byggdes en hage av träd och ris mellan groparna, så att älgarna nödgades gå över den. De var täckta på ungefär samma sätt som björngroparna, och i mitten hade jägaren satt en liten sälg eller videbuske, som lockade älgen att ta en munsbit. Ej heller här finns några vittnesbörd om att fångster gjorts, och då det vuxit upp stora träd i groparna, är de av gammalt ursprung. Tänkbart är det, att det kan vara jägare från de gamla närbelägna byarna Hemling och Movattnet, vilka före Nylidens tillkomst bedrivit jakt här. Det sägs bl. a. om 1700-talsbonden Lars Ersson i Hemling, att han skulle ha haft en s. k. »älggård» och att han körde med älgar till Stockholm!

Fångtgrop på Mattiskammen i Nyliden. Gropens form och storlek visar en typisk »älggrop».

De flesta i förteckningen upptagna groparna ha med säkerhet använts för fångst av björn och älg, möjligen även för vargfångst. Rimligtvis bör de ha tillkommit under 1400–1700-talen och nyttjats av befolkningen i de äldsta byarna, som då var unga och kunde räknas som nybyggen. Måne de är ännu äldre och har grävts av kringströvande jägare? Några sägner eller skriftliga uppgifter finns ej bevarade.

Det verkligt intressanta fångstområdet är det tidigare nämnda gropsystemet på Vacksundsmon. Denna lavrika mo ligger efter väg 352 c:a 1,5 km söder om Studsviken. Fångstgropområdet går i en vid båge om c:a 800 meter på ömse sidor om landsvägen. Området är strategiskt väl valt, ty på östra sidan begränsas det av Gide älv med dess högra raviner och på norra sidan av Flärkån, även där höga älvbrinkar, och på västra sidan av Lockstaån, som faller ut i Flärkån. På södra och sydvästra sidan av mon, undantagandes ett skogsområde på ett par hundra meter från Gide älv, begränsas den av ett mycket sankt område, kallat Rålandet, där det så sent som i början på vårt århundrade var oframkomligt för både människor och djur. Vacksundsmon hänger därför samman med den stora Lockstamon

